

Beter aanbesteden | 11 juni 2014

Aan ambitie geen gebrek

Leeuwarden op weg naar 2018

Maarten Kloos noteerde zijn impressies van zijn bezoek aan Leeuwarden op 28 mei 2014. Hier zet de gemeente succesvol kleinschalige ontwikkelingscompetities in, waarbij (regionale) aannemers en architecten als team samenwerken. Na de excursie naar De Zuidlanden, de internationaal georiënteerde Watercampus-in-aanbouw en de binnenstedelijke projecten van 'Het Kloppend Hart', vond discussie plaats in het nieuwe Fries Museum, op de kop van het eveneens vernieuwde stadsplein Zaailand. De bijeenkomst was de tweede in de leergang die Architectuur Lokaal organiseert over ['beter aanbesteden'](#).

Tekst: Maarten Kloos, vm. directeur ARCAM Amsterdam

Harmoniekwartier voor pop- en jongerencultuur, DP6 Architecten, 2012

Op de heenweg ben ik halverwege de Afsluitdijk even heel erg blij dat ik beide handen aan het stuur heb. Het is nat, zéér nat, en net als ik een grote vrachtwagen passeer en een tijdlang niets anders dan water om me heen zie, blijkt er links van een weg ook nog een grote plas te staan. Dat is schrikken. In Leeuwarden parkeer ik onder het Zaailand en loop vandaar naar het station, waar ik de organisatie ontmoet, herkenbaar aan een verzameling zojuist aangeschafte paraplu's. Een bus brengt ons naar het World Trade Center om daar vanaf de elfde verdieping uit te kijken over wazig stad en land. Een uur later sta ik in dat land, sterker: lig ik er bijna in, als de spekgladde leem me in De Zuidlanden tot twee keer toe bijna onderuit zwiept. Maar wanneer ik mezelf weer iets later in de regen zie staan, kijkend naar een nog onaf gebouw terwijl het water via mijn boord naar binnen sijpelt, denk ik: wat is dit mooi! Hier is het allemaal om te doen.

Hoe komt dat?

Het antwoord is eenvoudig: omdat het intussen gaat om een van de mooiste ervaringen die ik ken, namelijk het geleidelijk leren kennen van een stad, via verhalen de mensen die daar gedreven bij betrokken zijn.

In principe is het altijd weer hetzelfde. Je maakt een afspraak om naar een stad te gaan die je in meer of mindere mate kent. Je bestudeert de plattegrond weer eens, je surft wat op internet, je krijgt informatie toegestuurd die je doorneemt. En dan sta je er ineens en ontmoet je een reeks van mensen die met niets anders bezig zijn dan die stad, in onderlinge samenwerking, en dat al jaren lang. Kenners, meestal tevens liefhebbers of zelfs idealisten. In die zin is ook het door Architectuur Lokaal georganiseerde bezoek aan Leeuwarden een ervaring die beklijft.

Opmerkelijke eensgezindheid

De deelnemersgroep is mede door het slechte weer beperkt. Overzichtelijk, ideaal. Er is wat onskent-ons, er is deskundigheid van hier, van elders. We kunnen snel aan de slag. En dan blijkt al gauw dat in Leeuwarden sprake is van opmerkelijke eensgezindheid en saamhorigheid. De wethouder van Ruimtelijke Ordening, de directeur van het provinciaal opererende welstandstoezicht Hûs & Hiem, de projectleider: je merkt al gauw dat ze allen een en dezelfde taal spreken, op één golflengte zitten. Dat betekent dat je als luisteraar gemakkelijk wordt meegesleept in het verhaal-op-hoofdpunten en je aandacht vervolgens met eenzelfde gemak kunt richten op vragen als: klopt het allemaal? Is het allemaal echt zo mooi? Is het op punten vatbaar voor verbetering?

In het achterhoofd speelt daarbij dat het bij Leeuwarden gaat om een aantal concentrisch geordende territoria. We praten over de historische binnenstad, met daaromheen de grotendeels twintigste-eeuwse uitleg, dan het ommeland en uiteindelijk de hele provincie Friesland. We horen over de operatie 'Kloppend Hart', zien een aantal resultaten en discussiëren over plekken waarvoor de plannen nog in de steigers staan (Harmoniekwartier). We zien de 'Watercampus' in aanbouw, in een fascinerend ruige context maar feitelijk in de directe nabijheid van station en binnenstad. We bezoeken Jabikswoude waar dorpse woonclusters tussen stad-en-land in aanbouw zijn en hebben het daarom vooral over de tussenruimte die de clusters van elkaar scheidt en tegelijk verbindt.

Winnend ontwerp van Bauke Tuinstra (TWA) en Bouwgroep Dijkstra Draisma, ontwikkelingscompetitie Mooi Goedkoop Wonen in Jabikswoude, 2011

Op eigen houtje naar China

In alle toelichtingen spelen accolades een hoofdrol. De wethouder heeft het over het rekening houden met de stad, met zijn duidelijk beperkte omvang en pretenties, maar nadrukkelijk in relatie tot het ommeland en in de context van de hele provincie. De verschillende projectleiders hebben het nooit alleen over dat ene project dat ze toelichten, maar telkens ook over relaties met andere projecten, elders in de stad of in de toekomst. Het is duidelijk dat het gezamenlijk werken aan ruimtelijke kwaliteit de betrokkenen daarbij in hoge mate inspireert.

Deze consistentie is opmerkelijk en boeiend, en vraagt natuurlijk ook om een analyse. Een opening daartoe biedt het verhaal van de directeur Stadsontwikkeling. Zijn verhaal: laten we aannemen dat er sprake is van een nog te vervullen ambitie of van een probleem. Dan is op grond daarvan een visie te formuleren die breed uitgedragen kan worden. Door dat te doen kan een draagvlak worden gecreëerd voor de te volgen strategieën. De agenda die naar aanleiding daarvan kan worden opgesteld moet in eerste instantie gericht zijn op een integrale aanpak van inhoud, proces en financiën, en als dat gelukt is kan tot uitvoering worden overgegaan. De invulling van dit verhaal voor Leeuwarden is zeer illustratief.

Aan ambitie in Leeuwarden geen gebrek. Op dat niveau heeft de stad zich inmiddels met het project Leeuwarden Culturele hoofdstad 2018 ook voor een enorme uitdaging geplaatst. Nu al is er sprake van een spanningsveld tussen de sfeer van de kleine ingrepen aan de ene kant en de profilering als internationaal centrum van water en zuivel, als het ware over de rest van Nederland en Europa heen, op eigen houtje richting China. Zo'n uitdaging moet worden gezien in relatie tot een fascinerend probleem dat de stad nu al in zijn greep heeft, namelijk de noodzaak om een nieuw dynamisch evenwicht te zoeken tussen een groeiende stad en een krimpende provincie. De komende jaren zullen daarom onontkoombaar in het teken staan van de vraag hoe zorgvuldig beheer op een laag schaalniveau volgehouden kan worden terwijl tegelijkertijd het grootse en meeslepende verleidelijk lonkt.

Winnend ontwerp van Architectenbureau Robin Kerssens en IM Architects, ontwikkelingscompetitie Waterwoningen Wiarda, 2014

De huidige strategieën zijn nadrukkelijk gericht op het adequaat inzetten van de juiste mensen en ook het bewust beperken van de schaal waarop wordt geopereerd (zie de kleinschalige gebiedsontwikkeling en de microstedebouwkundige interventies). Maar interessant is de vraag:

wat te doen wanneer ondanks deze ogenschijnlijk vlekkeloze opzet, het resultaat niet aan de verwachting voldoet? Een voorbeeld: tijdens de discussie werd de vraag gesteld of het ontwerp voor het Harmoniekwartier ondanks een perfect verlopen proces wel aan de verwachtingen beantwoordt? Daar was twijfel over en afgezien van de feitelijke kritiek, is dan de essentiële vraag: is het plan nog te bij te stellen?

Ik denk dat ik weet hoe dat zou kunnen en aardig is dat de sleutel is aangedragen door dezelfde directeur Stadsontwikkeling. In zijn betoog zei hij namelijk ook nog, in mijn woorden: als de eenheid inhoud-proces-financiën niet leidt tot een honderd procent bevredigend resultaat, dan moet vernieuwing gezocht worden op de grensvlakken tussen de drie elementen. Daar waar de verschillende elementen op elkaar af te stemmen zijn. Daar waar kortweg gezegd kan worden: meer inhoud, dan bijvoorbeeld een eenvoudiger proces om ook de financiën aan te passen. Helaas bedacht ik dit toen ik wederom op de Afsluitdijk was, op de terugweg naar huis. Daar vroeg mijn vrouw: 'Ging het een beetje met het weer?' En ik antwoordde: 'Het was een hele mooie dag'.

Winnen ontwerp van Combinatie Gear, aanbesteding architectendiensten, 2011

Informatie

Leeuwarden schreef ontwikkelingscompetities uit voor [Mooi Goedkoop Wonen](#) in Jabikswoude (2011) en [Waterwoningen](#) in Wiarda (2014) en voor het [Harmoniekwartier](#) (2012). Voor de [Watercampus](#) werd een aanbesteding onder architecten gehouden (2011). Het [Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden](#) beschreef het selectieproces voor het Harmoniekwartier in de reeks [best practices](#). In 2018 is Leeuwarden [Culturele Hoofdstad](#) van Europa.

Vanaf 2014 plaatst [Architectuur Lokaal](#) onder de noemer **Verhalen** artikelen, waarin betrokkenen bij opdrachtgeverschap en ontwerp vertellen over hun ervaringen in de praktijk. Eerder verschenen dergelijke teksten in het papieren tijdschrift van Architectuur Lokaal, dat zij gedurende twintig jaar elk kwartaal uitgaf. Alle uitgaven van 1993 tot en met 2013 kunt u [hier](#) downloaden.